

Dječji vrtić *Sunčev sjaj-Nazaret*

Frankopanska 1a

ĐAKOVO

E-mail: montessori-nazaret@os.t-com.hr

Tel/fax: (031) 801-255

**Program rada po Montessori metodi
za djecu rane i predškolske dobi
u Dječjem vrtiću *Sunčev sjaj – Nazaret*, Đakovo**

Autorice programa:

s. Dragica Ivkić, prof. defektologije

s. Jelica Đuzel, dipl. kateheta specijalist

Marija Šajbl s. Helena, ravnateljica

Đurđica Lacković s. Rahela, prof. pedagogije

Đakovo, prosinac 2015.

Sadržaj

1. Uvod	4
2. Ustrojstvo Programa.....	5
2.1. Trajanje programa.....	5
2.2. Dob i broj djece po skupinama.....	5
2.3. Stručni djelatnici.....	5
2.3.1. Zadaće odgojitelja u Montessori programu.....	6
2.3.2. Zadaće stručnih suradnika.....	7
3. Materijalni uvjeti.....	9
4. Odgojno-obrazovni rad.....	11
4.1. Oblici odgojno-obrazovnog rada.....	11
4.2. Metodički pristup za neposredan rad s djecom.....	11
4.3. Načela rada u Montessori programu.....	12
4.3.1. Načelo upijajućeg uma.....	12
4.3.2. Načelo pripremljenog okruženja.....	13
4.3.3. Načelo promatranja.....	13
4.3.4. Načelo slobodnog izbora i ponavljanja.....	14
4.3.5. Načelo osobnog tempa i trajanja rada.....	14
4.3.6. Načelo provjere ispravnosti.....	14
4.3.7. Načelo discipline.....	15
4.3.8. Načelo mirovanja.....	15
4.3.9. Načelo <i>lekcije u tri stupnja</i>	15
4.3.10 Načelo dobne heterogenosti skupine i inkluzije.....	16
4.4. Uloga odgojiteljice.....	16
4.5. Sadržaji odgojno-obrazovnog rada.....	17
4.5.1. Vježbe za poticanje samostalnosti.....	17
4.5.2. Vježbe za razvitak i oplemenjivanje osjetila.....	17
4.5.3. Vježbe za razvitak govora i jezika.....	17
4.5.4. Matematičke vježbe.....	18
4.5.5. Vježbe kozmičkog odgoja.....	18
4.5.6. Vježbe i ostali sadržaji za religiozni odgoj.....	18
4.6. Pedagoška dokumentacija.....	19

5. Njega i skrb za tjelesni rast i zdravlje djece u programu.....	20
6. Naobrazba i usavršavanje odgojnih djelatnika.....	20
7. Suradnja s roditeljima.....	21
6. Suradnja s vanjskim ustanovama.....	22
9. Vrjednovanje <i>Programa</i>.....	23
10. Financiranje <i>Programa</i>.....	23
11. Zaključak.....	24
12. Prilog.....	24
12.1. Diplome odgojiteljica i stručnih suradnika.....	24
12.2. Popis stručne literature.....	25

1. Uvod

Dječji je vrtić *Sunčev sjaj - Nazaret* otvoren 1997. godine u Đakovu kao odgovor Milosrdnih sestara svetoga Križa na potrebu roditelja za odgojem njihove djece u duhu kršćanskih vrijednosti. U tu je svrhu za izradu odgojno-obrazovnog programa odabrana Montessori koncepcija. Program ima razvojno-humanističko obilježje što znači da se načela i standardi pedagogije Marije Montessori provode i primjenjuju u svim područjima odgojno-obrazovnog rada. Danas, kad su polazišta ove pedagogije velikim dijelom postala opće dobro pedagogije u cjelini, mi poseban naglasak stavljamo na onaj dio koji je stjecajem povijesnih okolnosti u prošlom stoljeću u Hrvatskoj bio zapostavljen, a to je odgoj u vjeri. Taj se konstitutivni dio Montessori metode provodi po posebnom programu pod nazivom *Kateheza Dobroga Pastira*. Zbog kvalitete rada na tom području Vrtić je drugi put imenovan stručno-razvojnim centrom za provedbu programa katoličkog vjerskog odgoja.

Cilj je Montessori programa omogućiti cjelovit razvoj djeteta posredovanjem primjerenih znanja, vještina i navika te jačanjem djetetovih individualnih potencijala, sposobnosti i interesa u skladu s postavkama pedagogije Marije Montessori. Za ostvarenje toga cilja odgojiteljice su završile potrebnu edukaciju, stekle diplome Međunarodne Montessori udruge (AMI) i Centra Buon Pastore, te kroz proteklih osamnaest godina svoga rada provjeravale stečena znanja i istraživale mogućnosti primjene novih spoznaja stečenih trajnim stručnim usavršavanjem.

Zadaće se Programa temelje na individualnim potrebama, razvojnim mogućnostima i interesima djeteta i usklađuju s Nacionalnim kurikulumom:

- osigurati djetetu harmoničan i cjelovit razvitak postavljajući odgojno-obrazovni pristup na dvije temeljne ljudske vrijednosti - ljubav i pravednost - kako ih je shvaćala Maria Montessori
- poticati individualan rad s djetetom s ciljem njegova samostalnog i slobodnog izbora vrste aktivnosti, njezina trajanja, mjesta i partnera s kojim će je izvoditi
- pružati djetetu indirektnu pomoć pripravljanjem didaktičkog okruženja po mjeri njegovih potreba i interesa oslanjajući se na djetetova *unutrašnjeg učitelja*
- provoditi planirane individualne i zajedničke aktivnosti uz pomoć montessori pribora s ciljem stjecanja akademskih vještina ili znanja
- omogućiti djetetu slobodno zadovoljenje potrebe za kretanjem, mirovanjem i tišinom usmjeravajući ga prema odgovarajućim sadržajima
- omogućiti djetetu *polarizaciju pozornosti* koja je prema M. Montessori uvjet i temelj svakog učenja osiguravajući mu zadovoljstvo i užitak prilikom izvođenja aktivnosti, suzdržavajući se od zahvaćanja i prekidanja.

Strategija djelovanja koja se iščitava i iz našeg dosadašnjeg iskustva trajno usmjeruje prema većoj kvaliteti odgojno-obrazovnog rada, a temelji se na postavkama pedagogije Marije Montessori o važnosti individualiziranog pristupa u procesu odgoja i obrazovanja, o poštivanju unutrašnjih potencijala koje dijete predškolske dobi ima za samoizgradnju i učenje te o odgojitelju kao onom koji svoju ulogu shvaća kao *služenje životu* u svim njegovim očitovanjima.

2. Ustrojstvo programa

Program je fleksibilan i može se prilagođavati potrebama i zanimanju djece i roditelja. Na poseban se način prati djetetova potreba za odmorom, prehranom i aktivnostima. [67]

2.1. Trajanje Programa

Poštujući potrebe i interese djece i roditelja Dječji vrtić ostvaruje Montessori program kao:

- a) cjelodnevni 10 – satni program (od 6.30 do 16.30 sati);
- b) poludnevni 5 – satni program (od 6.30 do 11.30 sati);
- c) poludnevni 6 – satni program (od 6.30 do 12.30 sati).

2.2. Dob i broj djece po skupinama

Prema suvremenim učenjima montessori program omogućuje odgojno-obrazovni rad u *mješovitim odgojnim skupinama i organizaciji u kojoj ustanova postaje zajednica djece, roditelja i odgojitelja* [67].

U Dječjem vrtiću ustrojene su 4 odgojne skupine djece. Jednu skupinu čine djeca u dobi od 18 do 36 mjeseci i tri odgojne skupine od 3 do 6 godina, odnosno do 7 ukoliko se radi o djetetu s TUR-u. Broj djece u odgojnim skupinama je sukladan Državnom pedagoškom standardu. [57]

2.3. Stručni djelatnici

U 3 će mješovite odgojne skupine Montessori program ostvarivati 7 odgojiteljica predškolske djece, a u jednoj mješovitoj pripremnoj (jasličkoj) skupini 3 odgojiteljice predškolske djece.

Šest odgojiteljica ima diplomu za ostvarivanje Montessori programa za djecu od 0 do 3 godine te od 3 do 6 godina (još su dvije odgojiteljice u tijeku edukacije), koje su odobrene od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta (dalje MZOS).

Dvije odgojiteljice imaju montessori edukaciju od Hrvatskog Montessori društva iz 2002. Devet odgojiteljica imaju diplome za ostvarivanje vjerskog odgoja *Kateheze Dobroga Pastira* koje su odobrene od MZOS i Hrvatske biskupske konferencije. (U prilogu se nalazi popis odgojiteljica i preslike njihovih diploma.) Stručnu potporu *Programu* pružaju stručne suradnice: pedagoginja, defektologinja i ravnateljica Vrtića.

2.3.1. Zadaće odgojitelja u Montessori programu

Odgojiteljice redovito planiraju, realiziraju, prate, bilježe i vrjednuju odgojno-obrazovni rad sukladno propisima o pedagoškoj dokumentaciji na temelju metodika rada s Montessori didaktičkim priborom.

Metodike rada sadrže precizne upute za rad s Montessori priborom za pojedina odgojno-obrazovna područja, a izradile su ih same odgojiteljice tijekom svoga obrazovanja odnosno stručnog usavršavanja u Montessori pedagogiji. Uvid u potrebe i sposobnosti djece koji stječu svakodnevnim *metodičkim i suosjećajnim promatranjem* omogućuje im prilagođavanje planiranih sadržaja i aktivnosti kao i obogaćivanje pripremljenog didaktičkog okruženja novim sadržajima i priborom izrađenim prema istim načelima prema kojima je razvijen i standardni Montessori didaktički pribor.

Bitne zadaće vezane za neposredni odgojno-obrazovni rad u Montessori programu:

- voditi brigu o sigurnosnim uvjetima tijekom odgojno-obrazovnog rada
- poštivanje načela dobne heterogenosti prilikom formiranja odgojnih skupina i tijekom odgojno-obrazovnog procesa
- korištenje i kreativno oblikovanje prostora vrtića u skladu s postavkama Montessori metode (poticajnog okruženja u kojem se osjeća sigurnost, dobrodošlica, toplina, zadovoljstvo, susretljivost, razumijevanje, prijateljstvo, solidarnost, ljubav koja upućuje na bližnjega i Boga)
- poticanje samostalnosti, stvaralaštva, socio-emocionalnih i akademskih vještina posredno kroz sva odgojno-obrazovna područja, osobito kroz konkretne aktivnosti važne za svakodnevni život
- zadovoljavanje i usklađivanje djetetovih potreba za slobodnom igrom i strukturiranim radnim aktivnostima
- istraživanje funkcije Montessori pribora slikovito izražene *ključem koji otvara vrata u svijet* i u tom smislu obogaćivanje okruženja prirodnim i neoblikovanim materijalima
- putem različitih individualnih i grupnih oblika rada s djecom, planiranih vježbi s Montessori priborom, slobodne igre i razgovora u krugu
- aktivno promatranje djece u radu, igri i svim ostalim aktivnostima u vrtiću [30]

- sustavno istraživati potencijale Montessori metode obzirom na cilj razvoja *ključnih kompetencija* djece definiranih u obrazovnoj politici Europske Unije i prihvaćenih od Republike Hrvatske: komunikacija na materinskom i na stranim jezicima, matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju i tehnologiji, digitalna kompetencija, učiti kako učiti, socijalna i građanska kompetencija, inicijativnost i poduzetnost, kulturna svijest i izražavanje.[60]

2.3.2. Zadaće stručnih suradnica:

- Marija Šajbl s. Helena (VŠS, odgojiteljica predškolske djece, odgojiteljica u vjeri Kateheze Dobroga Pastira), ravnateljica Vrtića:

- osiguranje uvjeta za provođenje Montessori programa;
- praćenje i vrjednovanje Programa;
- praćenje postavljenog ustrojstva rada u Godišnjem planu i programu rada s ciljem fleksibilne organizacije procesa, stvaranje poticajne sredine za dijete
- praćenje prisutnosti djece po skupinama
- praćenje ostvarivanja zadataka njege, zaštite i odgoja djece s naglaskom na realizaciji bitnih zadataka vrtića
- formiranje odgojnih skupina, praćenje potrebe za dnevnim odmorom
- konzultacije u konkretizaciji zadataka za pojedinu skupinu i pojedino dijete
- rad na realizaciji zadaće pripreme djece za školu
- praćenje psihofizičke zrelosti za školu
- povremeni rad s djecom u skupini (zamjene)
- vršiti pripreme i realizirati sjednice Odgojiteljskog vijeća, kao i radne sastanke
- suradnja, planiranje i realizacija aktivnosti i obveza u odnosu na Podružnicu
- pomoć odgojiteljima u pripremi za rad: vezano uz prepoznavanje i zadovoljavanje potreba djece, te u pronalaženju djelotvornih postupaka
- utvrđivanje bitnih elemenata pedagoške dokumentacije, te valorizacija učinjenog
- poticati odgojitelje na primjenu suvremenih oblika rada s djecom
- voditi brigu o realizaciji Internih stručnih aktivita
- sudjelovanje u prijemu i pripremi djece kod upisa u vrtić, te pripremanje i provođenje inicijalnih upitnika za novoupisanu djecu
- vođenje roditeljskih sastanaka, te suradnja s djelatnicima u pripremanju roditeljskih sastanaka

- individualni razgovori s roditeljima u smislu stručne pomoći i podrške roditeljima u aktualnim odgojnim problemima tijekom godine (dogovor o adaptaciji, zajedničko rješavanje eventualnih poteškoća...)
- omogućiti roditelju da bude aktivan čimbenik u organiziranom procesu njege i odgoja kroz: prezentaciju svog zanimanja, sudjelovanje u vrtićkim svečanostima, zajednička druženja povodom blagdana
- sudjelovanje u organizaciji zajedničkih druženja djece i odraslih, te poticati roditelje na aktivno sudjelovanje na euharistijskim slavljinama, izletima i slično.
- suradnja sa stručnim suradnicima vrtića (računovođa, glazbeni pedagog, voditeljica engleske igraonice, voditeljica talijanske radionice)
- povezivanje i suradnja sa stručnim institucijama u cilju promicanja stručne djelatnosti
- dogovaranje s različitim institucijama o posjeti djece
- suradnja s fakultetima i stručno-razvojnim centrima
- razgovori sa studentima, pomoć pri izradi diplomskih radnji i hospitacija u našem vrtiću
- suradnja s drugim vrtićima i predstavljanje vrtića i načina rada javnosti
- prisustvovanje stručnim aktivima i seminarima za ravnatelje u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje i drugih institucija
- praćenje stručne literature, periodike, tiska
- razmjena iskustava sa stručnim timom

- Đurđica Lacković s. Rahela (VSS, prof. pedagogije, AMI montessori odgojiteljica, odgojiteljica u vjeri Kateheze Dobroga Pastira), pedagoginja Vrtića:

- predlaže inovacije, suvremene metode i oblike rada
- predlaže, sudjeluje i pomaže odgojiteljima u ostvarivanju stručnog usavršavanja i njihova cjeloživotnog obrazovanja
- savjetovanje u cilju pedagoški osmišljenih postupaka i utjecaja na djetetov cjelovit razvoj, te sudjelovanje u procjeni zrelosti djeteta za školu;
- konzultiranje i pomaganje odgojiteljima u organiziranju, provođenju, praćenju, refleksiji i evaluiranju različitih oblika suradnje odgojitelja i roditelja;
- snimanje, praćenje, proučavanje i istraživanje kvalitete provođenja programa;
- pripremanje i provođenje odgojno-obrazovnih aktivnosti s roditeljima djece rane i predškolske dobi;

- usmjeravanje timskog rada u odnosu na provođenje programa;
- utvrđivanje optimalnog grupnog konteksta
- surađuje s drugim odgojno-obrazovnim čimbenicima
- javno predstavlja odgojno-obrazovni rad dječjeg vrtića. [61]

Organizacija Montessori programa bit će fleksibilna i stalno se prilagođavati potrebama i zanimanjima djece i roditelja. Rad u Montessori programu obuhvaća redoviti rad s Montessori didaktičkim sredstvima, razne aktivnosti u blagovaonici, kuhinji, sportskoj dvorani, sobi s kompjutorom, spavaonici, sobi za glazbu, atriju, kapelici i kružnom holu, zatim aktivnosti u dvorištu, na igralištu i gredicama za sijanje i sadenje voća, povrća i cvijeća te druge aktivnosti u gradu i na izletima.

Kao i svaki program i ovaj će se vrjednovati od strane roditelja, odgojitelja, stručnih suradnika i ravnateljice vrtića s ciljem poboljšanja kvalitete odgojno-obrazovnog rada i rada vrtića u cjelini.

3. Materijalni uvjeti

Dječji je vrtić *Sunčev sjaj-Nazaret* u Đakovu građen namjenski. Već se u početku vodilo računa da se i samim prostorom djeci rane i predškolske dobi omogući razvoj svih kompetencija, to jest cjelovit razvoj.

Budući da se Vrtić nalazi u Slavoniji osiguran je velik i širok vanjski prostor u funkciji integriranog učenja, poticanja razvoja motoričkih sposobnosti i navika zdravog načina života. Na ulazu u Vrtić je velik prostor sa zelenim površinama, raznim stablima, cvijećem, zaštićenim bunarom, malim igralištem za djecu jasličke dobi te jednom povećom slavonskom kolibom koja se u suradnji s djecom i roditeljima prilagođuje i oprema u skladu s događanjima i blagdanima tijekom godine. Uz Vrtić je dječje igralište opremljeno didaktičkim pomagalicama i spravama: male i velike ljuljačke, mali i veliki tobogan, gnijezdo – ljuljačka, veliki koš za igranje košarke, klackalice, gol za nogomet, betonirani prostor s označenim linijama i prometnim znakovima za vožnju bicikla, stol za igru s vodom, razne penjalice, pješćanik, vodeni toranj, stolovi za razna slavlja, dvije kuće prilagođene visini djece s raznim igračkama i alatima za pijesak, kuhinju i dr. Svaka soba dnevnog boravka ima svoj izlaz na igralište i u blizini gredicu za sadnju povrća, voća i cvijeća.

Montessori program će se ostvarivati pomoću namjenski standardizirane osnovne i didaktičke opreme primjerene ovoj dobi djece u prostorijama dnevnih boravaka kao i u ostalim prostorima u svrhu poticanja cjelovitog razvoja djeteta.

Oprema i namještaj sobe dnevnog boravka i ostalih prostorija (gimnastička dvorana, blagovaonica, kuhinja, spavaonice, kapelica, prostor za vjerski odgoj takozvani *atrij*, kružni hol, soba za učenje talijanskog i engleskog, soba s kompjutorom, soba za glazbu) jesu funkcionalni, prenosivi, stabilni, jednostavni za održavanje, izrađeni od kvalitetnih prirodnih materijala, lijepog estetskog izgleda i primjereni dječjoj dobi. Didaktička sredstva i pomagala su primjerena razvojnoj dobi djece, trajna, laka za upotrebu i zadovoljavaju pedagoške i estetske kriterije. Svaka montessori soba opremljena je kompletnim montessori priborom, a *atrij* kompletnim katehetsko-didaktičkim sredstvima (materijalima).

S tim u skladu, sigurnost prostora, a i sigurnost didaktičkih sredstava i materijala s kojima djeca istražuju, eksperimentiraju, manipuliraju na visokoj su razini.

Vrtić ima izrađen i verificiran Program zaštitno-sigurnosnih i preventivnih mjera, te protokole postupanja u mogućim rizičnim situacijama:

1. Preuzimanje i predaja djeteta roditeljima;
2. Bijeg djeteta iz vrtića;
3. Boravak djece na otvorenom prostoru;
4. Boravak djece u prostorijama vrtića;
5. Prva pomoć u slučaju bolesti ili ozlijede djeteta;
6. Mjere nadzora kretanja odraslih osoba u i oko vrtića;
7. Postupanje i mjere u slučaju nasilja nad djetetom;
8. Postupanje u slučaju razvoda roditelja;
9. Postupanje i mjere u slučajevima kad psihofizičko stanje roditelja ugrožava sigurnost djeteta (alkohol, droga PTSP i sl.). [66]

Budući da vrtić ima mali broj odgojnih skupina, ozračje je obiteljsko, njeguje se zajedništvo, razumijevanje i poštovanje svake osobnosti, kao i bogatstvo različitosti. Djeci je omogućeno slobodno kretanje višenamjenskim prostorom te odabir aktivnosti, partnera za rad i igru, mjesta, što je u skladu sa suvremenim tendencijama odgojno-obrazovnog rada u vrtiću.

Vrtić raspolaže primjerenim tehničkim uvjetima za provođenje programa kao što su: fotoaparati, računala, skener, linije za slušanje glazbe, video-kamera, TV, LCD projektor za potrebe vrjednovanja odgojno-obrazovnog rada i potrebe djece.

Odgojiteljicama je na raspolaganju zbornica za različite susrete, sastanke, aktive i dr. s bogatom stručnom literaturom, kao i zadovoljavajućim fondom slikovnica, didaktičkih pomagala

i potrošnog likovnog i drugog materijala na temelju čega će kreirati svoje aktivnosti s djecom. Na taj način Vrtić osigurava uvjete za visoku razinu kvalitete odgojno-obrazovnog procesa i samim time omogućuje kvalitetnu provedbu ciljeva i zadaća Montessori programa.

4. Odgojno-obrazovni rad

Odgojno-obrazovni rad utemeljen je na dokumentima iz područja predškolske djelatnosti:

- Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi
- Prijedlog koncepcije razvoja predškolskog odgoja
- Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece
- Konvencija o pravima djeteta
- Državni pedagoški standardi
- Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije
- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

4.1. Oblici odgojno-obrazovnog rada

Oblici rada temelje se načelima pedagogije Marije Montessori koja polazi od djeteta. Odgojiteljica posredno, putem pripremljenog didaktičkog okružja, a i neposredno metodom pokazivanja i poučavanja usmjeruje i podupire individualan proces učenja svakog djeteta.

Individualni oblici rada u skupini:

- a) dijete i odgojitelj
- b) dijete i dijete
- c) jedno dijete radi aktivnosti samostalno

Grupni oblici rada u skupini:

- d) Grupni: (4-5) djece s odgojiteljicom
- e) Grupni: (4-5) djece u grupi samostalno bez odgojiteljice
- f) Grupni: sve odgojiteljice u grupi i sva djeca

4.2. Metodički pristup za neposredan rad s djecom

U neposrednom radu s djecom primjenjuju se sljedeći metodički pristupi:

- metode predškolskog odgoja i obrazovanja

- specifične Montessori metode
- obrazovne metode ili metode poučavanja
- verbalne metode
- otkrivalačke metode
- istraživalačke metode
- problemske metode
- metode promatranja
- metode demonstracije
- igra

4.3. Načela rada u montessori programu

U ostvarivanju što kvalitetnijeg odgojno-obrazovnog rada s djecom rane i predškolske dobi potrebno je pridržavati se sljedećih načela:

- načelo upijajućeg uma;
- načelo pripremljenog okruženja;
- načelo promatranja;
- načelo slobodnog izbora i ponavljanja;
- načelo osobnog tempa i trajanja rada;
- načelo provjere ispravnosti;
- načelo discipline;
- načelo mirovanja;
- načelo *lekcije u tri stupnja*;
- načelo dobne heterogenosti skupine i inkluzije.

4.3.1. Načelo upijajućeg uma

Dijete u dobi do šeste godine uči drukčije nego odrastao čovjek; njegov um upija osjetilne dojmove, pokrete i ponašanja iz okruženja, cjelovito, bez diferencijacije, nesvjesno, bez truda, neumorno i bez mogućnosti biranja. Plod je djelovanja upijajućeg uma savršeno usvajanje materinskog jezika. Ova dimenzija djetetova uma za odgojno-obrazovni rad nalaže pažljivo promišljanje i oblikovanje kako djetetova obiteljskog tako i vrtićkog okruženja. Dijete već do treće godine upija dojmove iz područja kulture, glazbe, likovnih umjetnosti, tehnike i sl. Razdoblje od treće do šeste godine obilježeno je snažnom potrebom djeteta za svjesnim i samostalnim opipavanjem, hvatanjem, rukovanjem i istraživanjem predmeta iz okruženja, za

kretanjem i za igrom. Pomoću ruku odvija se iskustveno učenje i sređivanje ranijih dojmova. M. Montessori razvila je pribor za poticanje osjetilnosti pomoću kojega se djetetu pruža sustavna podrška tijekom tog procesa.

4.3.2. Načelo pripremljenog okruženja

Prema Mariji Montessori u pripremljenom okruženju nalazi se jedina mogućnost utjecaja na razvitak malog djeteta. Ona govori o „indirektnom odgoju“ u prve tri godine života. Svako je dijete sposobno za rad i za samostalan izbor aktivnosti u pažljivo pripremljenom didaktičkom okruženju. Okruženje po mjeri djeteta standard je koji se ne odnosi samo na primjerene dimenzije namještaja i sobe dnevnog boravka, na otvorene police s urednim i estetski oblikovanim didaktičkim priborom koji valja održavati i dopunjavati. Odgojiteljica također predstavlja dio pripremljenog okruženja ukoliko nenametljivo usmjeruje dijete prema razvojno primjerenoj aktivnosti odnosno didaktičkom materijalu. Preduvjeti su za to poznavanje teorijskih polazišta pedagogije Montessori kao i ciljeva, sadržaja i načina prezentacije Montessori vježbi, stručno usavršavanje i osobna nutarnja priprava koja podrazumijeva svakodnevno propitivanje motiva, stavova i ponašanja u odgojno-obrazovnom radu.

4.3.3. Načelo promatranja

Metodičko je i suosjećajno promatranje djeteta prema M. Montessori najvažnija kvalifikacija odgojiteljice u kojoj se treba stalno usavršavati. Budući da je razvitak djeteta od treće do šeste godine obilježen sređivanjem dojmova koje je dijete do svoje treće godine usvojilo pomoću upijajućeg uma, odgojiteljica promatranjem uočava početak, vrhunac i kraj takozvanih *osjetljivih razdoblja* razvoja. U osjetljivom se razdoblju u djeteta prepoznaje potreba za usavršavanjem jedne određene sposobnosti. Cilj je promatranja adekvatno odgovoriti na uočenu razvojnu potrebu i omogućiti djetetu samostalno usavršavanje ponudom primjerenih poticaja u okruženju. M. Montessori je, primjerice, promatranjem i analizom kvalitete kretanja djetetove ruke i razvitka grafomotoričkih elemenata došla do spoznaje da pisana slova treba ponuditi ranije nego tiskana. Metodičnost se promatranja očituje u pomnom odabiru varijabli koje će se promatrati (samostalnost, kretanje, spretnost ruku, interakcija, komunikacija i sl.), a suosjećajnost u pravilnom odabiru trenutka, načina i količine pomoći odnosno zahvaćanja u djetetovu aktivnost. Pravilno promatrati za odgojiteljicu znači moći promatrati pojedino dijete i cijelu skupinu, biti suzdržana i mirna u svojim kretnjama, ne zahvaćati ili minimalno zahvatiti u djetetovu aktivnost kako bi se djetetu osigurao doživljaj vlastitog otkrića i uspjeha.

4.3.4. Načelo slobodnog izbora i ponavljanja

Dijete u pripremljenom okruženju može slobodno izabrati pribor odnosno vježbu, mjesto za rad i partnera. Načelo je slobodnog izbora odgovor na prirodnu težnju djeteta za neovisnošću tijekom odrastanja. Sloboda je izbora pojedinog djeteta ograničena samo slobodom drugoga i činjenicom da u pripremljenom okruženju postoji samo po jedan primjerak svakog pribora odnosno vježbe. Dinamika se slobodnog izbora očituje u skladu sa stupnjem djetetova razvoja. U početku je djetetova pozornost usmjerena na jednostavnije stvari i pojave, a s obogaćivanjem iskustva javlja se intelektualni interes, voljno usmjeravanje pozornosti, koncentracija i samodisciplina. Uloga je odgojiteljice poticati i podržavati djetetov interes, adekvatno pokazati način rukovanja odnosno rada s određenim priborom, diskretno promatrati i suzdržavati se od suvišnog upravljanja, pohvala ili opomena. Ukoliko se dijete ne odlučuje ni za kakvu aktivnost, odgojiteljica mu nenametljivo prilazi i nudi novu vježbu.

Načelo ponavljanja znači da dijete može ponavljati neku aktivnost ili vježbu koliko često i koliko dugo želi. Time se djetetu osigurava prostor za istraživanje, usavršavanje, koncentraciju i učenje. Ono se događa zahvaljujući mogućnosti samostalnog uočavanja i ispravljanja pogreške i doživljaja uspjeha.

4.3.5. Načelo osobnog tempa i trajanja rada

Tijekom odgojno-obrazovnog rada odgojiteljica promatra kvalitetu djetetovih aktivnosti, igre i rukovanja predmetima, odnosno djetetov *rad* obzirom na brzinu i na vrijeme. Maria Montessori govori o radu više nego o igri zbog ozbiljnosti, predanosti i koncentracije s kojom dijete istražuje svoje okruženje. Taj rad nosi osobni pečat ovisan o naslijeđu i o okruženju, a obzirom na tempo i trajanje prolazi kroz tri razdoblja: razdoblje uvježbavanja obilježeno traženjem i stvaralačkim nemirom, razdoblje velikog rada koje karakterizira pozornost, aktivno razumijevanje i kreativnost i razdoblje razmišljanja obilježeno smirenim prerađivanjem, procjenjivanjem i uspoređivanjem sadržaja. Načelo osobnog tempa i trajanja rada znači da odgojiteljica promatra, poštuje i podržava djetetov rad kroz sva tri razdoblja jer su ona put prema apstrakciji odnosno stupnju samoobrazovanja. To znači da pušta djetetu dovoljno vremena za samostalan rad, ne požuruje ga na slijedeću vježbu kao i to da ne usporava dijete koje brže radi odnosno uči.

4.3.6. Načelo provjere ispravnosti

U svojoj je pedagogiji Maria Montessori veliku ulogu u procesu djetetovu učenja pripisivala samostalnosti, vlastitom rukovanju, istraživanju i doživljavanju predmeta u okruženju. Zato je didaktički pribor oblikovala tako da dijete koje njime rukuje i istražuje ga može samostalno uočiti pogrešku odnosno provjeriti ispravnost svoga rada. Na taj je način djetetu osiguran

doživljaj vlastitog uspjeha, neovisnosti o odgojiteljici i produženo vrijeme koncentracije na pribor odnosno na sadržaj učenja. Postoje četiri mogućnosti provjere ispravnosti rukovanja priborom: mehanička, znakovna, osjetilna i uz pomoć druge osobe. Mehanička je provjera primjerice u umetaljkama gdje dijete odmah uočava pogrešku jer valjak većeg promjera ne može umetnuti u manji utor. Znakovna provjera: na skrivenom se mjestu na priboru nalijepe kružići, točkice u boji i slični znakovi što je osobito pogodno prilikom vježbi sparivanja istih kvaliteta kao i vježbi razvrstavanja. Kartice i crte vodilje također omogućuju provjeru po završetku aktivnosti i to uspoređivanjem uratka sa sadržajem kartica odnosno oblikom crta vodilja. Osjetilna provjera znači uporabu osjetila (vizualnog, auditivnog, taktilnog, olfaktornog i gustativnog) za provjeru ispravnosti rada. Kad odgojiteljica ili drugo dijete koje je dobro ovladalo nekom aktivnošću vrši provjeru ispravnosti potrebna je krajnja nenametljivost, pažljivo usmjeravanje prema ispravnom rješenju i mogućnost ponavljanja koliko god dijete želi.

4.3.7. Načelo discipline

Disciplina je uvjet bez kojega nema *polarizacije pozornosti*, to jest stanja koje Maria Montessori uspoređuje s kontemplativnom usredotočenosti na objekt spoznaje. U djeteta koje uči u organiziranom, jasno strukturiranom okruženju, s odgovarajućom količinom i vrstom poticajnog pribora postupno dolazi do takozvane *normalizacije* tj. smirenosti uma i tijela, sposobnosti kontrole pokreta, koncentracije i poniranja u sebe. Disciplina se postiže indirektno, pomoću posebnih vježbi kretanja u Montessori okruženju i takozvanom *vježbom tišine*. Pravila se ponašanja donose zajedno s djecom i obvezuju sve na obzirno postupanje sa sobom, s drugima i s predmetima u okruženju.

4.3.8. Načelo mirovanja

Načelo se mirovanja tijekom odgojno-obrazovnog rada ostvaruje nenametljivo poštujući djetetovu prirodnu potrebu za kretanjem. Odgojiteljica postupno produžuje trajanje vježbe tišine (od 2 do 10 minuta), oblikujući je na zanimljiv i djeci privlačan način.

4.3.9. Načelo *lekcije u tri stupnja*

Ovo načelo osigurava djetetu doživljaj uspjeha prilikom učenja novih pojmova. Stupnjevi koji vode do spoznaje su imenovanje, prepoznavanje i zapamćivanje. Učenje se odvija kroz interakciju s odgojiteljicom koja na prvom stupnju posreduje djetetu nazive konkretnih predmeta ili kvaliteta (obično tri) pokazujući ih ili dodajući ih djetetu. Na drugom stupnju dijete ima zadatak povezati naziv koji odgojiteljica izgovori s određenim predmetom. To je igra „Pokaži mi“ u kojoj dijete prepoznaje kojemu od tri predmeta odgovara naziv koji je izgovorila odgojiteljica. Na ovom stupnju igra se može produživati varijacijama (umjesto „pokaži“ može se

rabiti „odnesi“, „spremi“, „sakrij“ i sl.). Igru treba vratiti na prvi stupanj ili nenametljivo završiti ukoliko odgojiteljica uoči da dijete nije sigurno u povezivanju pojma i predmeta. Uspješnost na drugom stupnju sugerira prelazak na treći u kojem se dijete na pitanje „što je ovo?“ prisjeća naziva i izgovara ga. To je stupanj apstrakcije.

4.3.10. Načelo dobne heterogenosti skupine i inkluzije

Načelo dobne heterogenosti primjenjuje se prilikom formiranja skupine, a tijekom odgojno-obrazovnog rada ono omogućuje odgojiteljici individualiziran pristup pojedinom djetetu odnosno grupi djece. Ovo načelo također omogućuje akcidentalno učenje. Razlika je između najstarijeg i najmlađeg djeteta najviše tri godine. Načelo inkluzije osigurava uključivanje djece s teškoćama u razvoju u skupinu. Pritom je u odgojno-obrazovnom radu potrebno prilagođavati pristup u smislu povećanja podrške, smanjenja podražaja i pojednostavljenja zadaća odnosno didaktičkog pribora.

4.4. Uloga odgojiteljice

Ulogu odgojiteljice Maria Montessori određuje kao *služenje životu* polazeći od stava divljenja životu čiji je dijete jedinstveni izričaj kao i povjerenja u skrivene potencijale za razvoj i učenje koje dijete rane i predškolske dobi nosi u sebi. Služenje se očituje u pripravljanju okruženja po mjeri djetetovih potreba, a obilježeno je stavom poštovanja spram djeteta kao jedinstvene osobe s neospornim pravima i dostojanstvom. Uloga se odgojiteljice ovakvom definicijom ne umanjuje nego afirmira kao najvažniji element pripravljenog okruženja. Ona djetetu daje informacije o svijetu s pozicije posredovanja „ključa“ za razumijevanje. Preduvjet je za to dobro poznavanje didaktičkog pribora i načina na koji se rabi, njegovo održavanje i dopunjavanje. Obzirom na dinamiku skupine uloga je odgojiteljice promatranjem i osiguravanjem uvjeta za siguran, slobodan i koncentriran rad steći uvid u stanje cijele skupine i u trenutne potrebe pojedinog djeteta te usmjeravati odnosno voditi aktivnosti u skladu s dnevnim ritmom djeteta i dnevnim redom vrtića. Pružanje pomoći uvijek treba uslijediti nenametljivo i s poštovanjem kako bi u skupini vladalo vedro ali i smireno ozračje, a svako pojedino dijete razvilo sigurnost i samopouzdanje. Prema shvaćanju Marije Montessori odgojiteljica ne treba hvaliti ni grditi dijete; njegov je uradak pokazatelj razvojnog stupnja koji je dostiglo i ne predstavlja razlog za vrijednosnu procjenu.

Uloga je odgojiteljice sadržaje odgojno-obrazovnog rada posredovati sukladno razdobljima posebne osjetljivosti uključujući kad god je to moguće pokrete, unaprjeđujući svekoliko djetetovo izražavanje obogaćivanjem rječnika, čitanjem i pripovijedanjem te uvođenjem pisanja, slikanja, risanja, glazbe, posjeta kulturnim, znanstvenim, sakralnim objektima i sl. Tijekom

prezentacije vježbi načelno treba nuditi ograničene, dobro organizirane informacije i ostaviti djetetu mogućnost samostalnog otkrića mogućih varijacija. Odgojiteljica treba odgovoriti na poziv djeteta: *Pomozi mi da to učinim sam.* [29] [9]

4.5. Sadržaji odgojno-obrazovnog rada

Sadržaji koji se djetetu nude tijekom odgojno-obrazovnog rada strukturirani su u šest skupina sukladno područjima djetetova razvoja na koja se sustavno poticajno djeluje:

- vježbe za poticanje samostalnosti
- vježbe za razvitak i oplemenjivanje osjetila
- vježbe za razvitak govora i jezika
- matematičke vježbe
- vježbe kozmičkog odgoja
- vježbe i ostali sadržaji za religiozni odgoj

Struktura sadržaja pripremljenog okružja ogleda se i u slijedu vježbi odnosno pribora koji je složen od lakšeg prema težem, od jednostavnijeg k složenijem, od konkretnog k apstraktnom te od cjelovitog k pojedinačnom.

4.5.1. Vježbe za poticanje samostalnosti

U pripremljenom okružju dijete može u miru i koliko dugo želi izvoditi aktivnosti važne za njegovu svakodnevicu. One mu omogućuju upravljanje i usklađivanje kretanja, samostalnost u brizi za sebe i za okruženje te usvajanje pravila lijepog ponašanja. Sadržaj je ovih vježbi potrebno prilagođavati odnosno mijenjati sukladno godišnjem dobu kao i obilježjima naše kulture.

4.5.2. Vježbe za razvitak i oplemenjivanje osjetila

Dijete pomoću ovih vježbi dobiva dobro strukturirane i izolirane osjetilne poticaje za svako osjetilo. Na taj se način usavršava njegova sposobnost razlikovanja i sparivanja auditivnih, vizualnih, taktilnih, olfaktornih i gustativnih kvaliteta, sposobnost raspoznavanja predmeta rukama, kao i sposobnost razlikovanja težine i topline predmeta odnosno materijala.

4.5.3. Vježbe za razvitak govora i jezika

Ove se vježbe u načelu vežu uz predmete i to najprije uz konkretne iz neposrednog okruženja ukoliko ih se imenuje i opisuje, a potom uz umanjene predmete za igre glasovne analize i sinteze riječi, za čitanje i pisanje. Time se produžuje vrijeme koncentracije i pospješuje

proces apstrakcije. Imenovanje odnosno usvajanje pojmova se podupire pomoću oblikovanog slikovnog materijala (sustav kartica sa slikama, sličice uz početno slovo, uz riječ itd). Za pisanje se djetetova ruka sustavno pripravlja kroz vježbe za poticanje samostalnosti i vježbe za oplemenjivanje osjetila. Pomoću slova od brusnog papira na drvenim pločicama zahvaljujući *mišićnom pamćenju* djetetu se oblik slova utiskuje u sjećanje i ono ga piše kredom na ploči i na papiru. Odgojiteljica je govorni model koji dijete spontano oponaša. Ona također obogaćuje djetetov spoznajni svijet čitanjem, pripovijedanjem, razgovorom, odlaskom u knjižnicu, kazalište, kino i sl.

4.5.4. Matematičke vježbe

Za stjecanje pojma broja to jest povezivanje simbola i količine djetetu se nude drvene gredice dužine od 1 do 10 dm i brojke na drvenim pločicama, kutija s pretincima i vretenima za pojam ništice, žetoni i brojke za pojam parnih i neparnih brojeva itd. Kategorije dekadskog sustava kao i računske operacije zbrajanja, oduzimanja, množenja i dijeljenja dijete doživljava kroz vježbe sa zlatnim perlama. Za linearno brojenje postoje kvadratni i kubični lanci obojenih perli, a prutići obojenih perli s kartama, ploče, kutija sa znakovljem, vježba s točkicama i sl. služe za utvrđivanje ranije doživljenih računskih operacija zbrajanja, množenja, oduzimanja i dijeljenja.

4.5.5. Vježbe kozmičkog odgoja

Za razumijevanje svijeta djetetu se nudi osnovni pribor koji tijekom rada valja proširivati i usklađivati s posebnostima domaće kulture. Ravnajući se prema načelu „od općeg k pojedinačnom“ odgojiteljica će najprije ponuditi one sadržaje koji djetetu posreduju pojam o svemiru, Sunčevu sustavu, Zemlji, odnosima kopna i vode, kontinentima, državama, Domovini, Županiji, Gradu, ulici, Vrtiću itd. Također se posreduju sadržaji iz zoologije, botanike, antropologije, ekologije, umjetnosti, povijesti i sl. Zbog složenosti svijeta i količine informacija kojima je dijete svakodnevno izloženo i koje njegov um upija, odgojiteljica će tijekom odgojno-obrazovnog rada osobito u području kozmičkog odgoja znanstvene činjenice posredovati na djetetu prihvatljiv način, stavljajući naglasak na „što“, ne toliko na „kako“ ili „zašto“ neke stvari ili pojave.

4.5.6. Vježbe i ostali sadržaji za religiozni odgoj

Pomoću ovih vježbi i drugih sadržaja ostvaruje se religiozni odgoj po načelima montessori pedagogije koji se naziva *Kateheza Dobroga Pastira*. Odgojiteljica u vjeri u svom odgojno-obrazovnom radu nudi vjerske sadržaje za koje je dijete rane i predškolske dobi samo pokazalo zanimanje i po kojima je zadovoljena njegova najveća potreba, potreba za ljubavlju koju može

potpuno zadovoljiti samo Bog koji je ljubav. *Dijete ima potrebu za cjelokupnom ljubavi, beskrajnom, takvom koju ni jedno biće ne može zadovoljiti. Ljubav je za dijete važnija od hrane: to je znanstveno dokazano. U kontaktu, odnosu s Bogom, ono kuša neprolaznu ljubav. U tom odnosu pronalazi onu hranu koju njegovo biće traži i treba da bi se moglo skladno razvijati.* [17]

Vjerski su sadržaji u skladu sa sadržajima i zbivanjima koja se događaju u djetetovu okruženju, prateći ujedno ciklus liturgijske godine. Djeci se govori o Kristu kronološki, počevši od njegova rođenja, ali središnja prispodoba za djecu predškolske dobi jest ona o Dobrom Pastiru (Iv 10, 1-16). Krist - Dobri Pastir je onaj koji nas, prema čestim izrazima djece, štiti i brani i s kojim se osjećamo dobro.

4.6. Pedagoška dokumentacija

Vodit će se stručna dokumentacija o Programu sukladno Pravilniku o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije o djeci u dječjem vrtiću:

- Orijentacijski plan i program odgojno-obrazovnog rada
 - za određeno razdoblje (od jednog odnosno od tri mjeseca) sa svojim sastavnicama: organizacijski i materijalni uvjeti za ostvarenje zadaća, vježbe za ostvarivanje zadaća (sklopovi aktivnosti, teme, projekti), suradnja sa stručnjacima, roditeljima i drugima radi ostvarivanja postavljenih zadaća, obilježavanje važnih datuma
 - tjedni plan i program sa svojim sastavnicama: slijed vježbi za odgojnu skupinu, za djecu drugih skupina, poslovi nužni za ostvarivanje tjednog plana i programa rada
 - dnevnik rada sa svojim sastavnicama: planirani poticaji, iskorišteni situacijski poticaji, zapažanja o ponašanju djece dotične skupine i djece iz drugih skupina, suradnja sa stručnjacima, roditeljima, zabilješke na kraju tjedna
 - zajedničke aktivnosti djece i odraslih (izleti, druženja, svečanosti), priprema, zapažanje i zapisi
 - roditeljski sastanci: priprema, zaključci, zabilješke o radu s roditeljima (individualni, skupni i dr.)
 - vrjednovanje ostvarenog plana i programa, vrjednovanje ostvarenosti razvojnih zadaća
 - zabilješke i napomene
- Imenik djece

- Evidencija o prisutnosti djeteta u Programu (svakodnevna)
- Individualni portfolio djeteta
- Individualni dosje djeteta (djeteta s TUR i darovitog djeteta) [63]
- Liste praćenja rada djeteta s Montessori didaktičkim priborom

5. Njega i skrb za tjelesni rast i zdravlje djece u programu

Vrtić kontinuirano radi na unaprjeđenju i uvođenju u odgojno–obrazovni proces što boljih higijensko–zdravstvenih uvjeta, s ciljem zadovoljavanja svih djetetovih potreba vezanih za očuvanje zdravlja djece. Stoga će i odgojno–obrazovni rad obuhvaćati planiranje onih aktivnosti koje čuvaju zdravlje djeteta, zadovoljavaju sve higijenske uvjete i mjere sigurnosti.

Briga za praćenje, očuvanje zdravlje i tjelesni razvoj provodi se u skladu s:

- Programom zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane djece u dječjim vrtićima (NN 105/02, 55/06, 121/07);
- Državnim pedagoškim standardom predškolskog odgoja i naobrazbe (NN 63/08 i 90/10);
- Programom Dječjega vrtića *Sunčev sjaj-Nazaret*.

6. Naobrazba i usavršavanje odgojnih djelatnika

Stručno usavršavanje odgojnih djelatnika odvija se na razini ustanove i izvan nje, te individualnim usavršavanjem kroz različite seminare, simpozije, stručne aktive, dodatnu edukaciju te proučavanjem stručne literature i periodike.

Odgojni djelatnici se trajno stručno usavršavaju u organizaciji:

- Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta,
- Agencije za odgoj i obrazovanje,
- Učiteljskog fakulteta, Osijek
- Nacionalnog katehetskog ureda HBK,
- Nadbiskupijskoga katehetskog ureda, Đakovo
- Katoličkog bogoslovnog fakulteta, Đakovo
- Međunarodnoga udruženja Kateheze Dobroga Pastira, Rim
- ostalih Vrtića s redovitim i Montessori programom

- Hrvatskog Montessori društva
 - Stručno-razvojnog centra Dječjeg vrtića *Srčeko*
 - Stručno-razvojnog centra Dječjeg vrtića *Vrbik*
- i drugih ustanova.

Također će dobivati stručnu pomoć i podršku stručnih suradnica vrtića, ravnateljice, defektologinje i pedagoginje.

7. Suradnja s roditeljima

Roditelji su "prvi i glavni odgojitelji svoje djece" (Drugi vatikanski sabor). [56] Stoga je suradnja s njima nezaobilazna u odgojno-obrazovnom procesu koji se provodi u Vrtiću.

Cilj suradnje s roditeljima je potpomoći njihovu odgojiteljsku ulogu i osigurati cjelovit razvoj djeteta u skladu s moralnim sustavom roditelja, te ih upoznati s prednostima koje Montessori program ima u tom području. Suradnja će se ostvarivati kroz uključivanje roditelja u aktivnosti i događanja u vrtiću.

Poticanje roditelja na suradnju, zbog usklađenosti i jedinstvenosti odgojnoga djelovanja, provodi se:

- individualnim razgovorima;
- zajedničkim informativnim/tematskim sastancima;
- radionicama;
- zajedničkim slavljima (roditelji, djeca, odgojitelji i svi djelatnici Vrtića, te stručni i vanjski suradnici);
- kutićima za roditelje (informativni i edukativni);
- izravnim organiziranjem i praćenjem tijeka odgojno-obrazovnoga rada,
- anonimnim anketama;
- posjetom obitelji.

Roditelji mogu svakodnevno imati uvid u rad i boravak svoje djece u vrtiću promatranjem odgojno-obrazovnog rada kroz prozore za promatranje, preko listi praćenja rada djece s Montessori materijalom, njihovih mapa u koje ulažu svoje radove i portfolia.

8. Suradnja s vanjskim ustanovama

Cilj suradnje s drugim ustanovama je poboljšanje kvalitete rada Vrtića i njegova integracija u širu društvenu sredinu. Za ostvarenje toga cilja surađujemo s ustanovama:

- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
- Agencija za odgoj i obrazovanje
- Nacionalni katehetski ured HBK
- Internacionalni konzilij Kateheze Dobroga Pastira
- Učiteljski fakultet Sveučilišta u Osijeku
- Katolički bogoslovni fakultet, Đakovo
- Katehetski ured Đakovačko-osječke nadbiskupije
- Hrvatsko Montessori društvo
- Stručno-razvojni centar Dječjeg vrtića *Srčeko*
- Stručno-razvojni centar Dječjeg vrtića *Vrbik*
- Gradska uprava - Đakovo
- Dječji vrtići iz Đakova koji provode redoviti program i Dječji vrtići iz bližeg okruženja koji provode Montessori program
- Župe (*Svih svetih* i *Dobroga Pastira* u Đakovu)
- Osnovne škole (OŠ *Vladimir Nazor*, OŠ *Ivana Gorana Kovačića* i OŠ *Josipa Antuna Čolnća* u Đakovu)
- Centar za kulturu - Đakovo (Gradska knjižnica, kino, kazalište)
- Muzej Đakovštine i Spomen-muzej biskupa Josipa Jurja Strossmayera
- Centar Amadea u Đakovu (Udruga za psiho-socijalne potrebe)
- Samostan Milosrdnih sestara sv. Križa u Đakovu
- Eko sela: Antin stan, Ivankovo, Šokačko imanje Acin salaš, Tordinci
- Razne ustanove, ordinacije, poduzeća: zdravstvena ustanova ljekarna, stomatološka ordinacija, pošta, banka, policijska postaja, vatrogasni dom, veterinarska stanica, trgovine, pekarnice, Državna ergela Đakovo....

9. Vrijednovanje Programa

Sustavno praćenje kvalitete Vrtića i njezin rast događa se putem stalne analize postojeće prakse, uočavanjem i isticanjem dobrih primjera kao i uočavanjem poteškoća i njihovo kvalitetno rješavanje te unaprjeđivanje postojećeg stanja. [61]

Unutarnje vrijednovanje

Proces analize odgojno – obrazovne prakse odvija se na tri razine: od strane ravnateljice, stručnih suradnika i odgojiteljica. Na radnim sastancima, stručnim aktivima, odgojiteljskim vijećima se uočavaju i ističu dobri primjeri kao i poteškoće u odgojno-obrazovnom radu, te se predlažu i raspravljaju moguća rješenja u cilju unaprjeđivanja kvalitete rada. Vrijednovanje Odgojno-obrazovnog rada i praćenje djece provodit će se u skladu s propisanom pedagoškom dokumentacijom te će se izrađivati dodatna dokumentacija o radu: fotozapisi, videozapisi, radovi djece te posebne bilješke o radu, kako odgojitelja, tako i djece, liste praćenja, kao i zajedničko planiranje i zajednička refleksija neposrednoga rada.

Uz navedenu pedagošku dokumentaciju odgojiteljice za samovrijednovanje i vrijednovanje rabe metodike pojedinih Montessori područja te liste praćenja razine svladavanja Montessori vježbi. Na taj način one trajno unaprjeđuju način prezentiranja vježbi i stječu bolji uvid u kompetencije, potrebe i interese djece.

Vanjsko vrijednovanje

Vanjsko vrijednovanje vrtića preispituje praćenje kvalitete samog rada u vrtiću (pedagošku dokumentaciju i dr.). Vrtić za to dogovara i koristi usluge Agencije za odgoj i obrazovanje, Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i Nacionalnog katehetskog ureda.

10. Financiranje Programa

Sredstva za rad i obavljanje djelatnosti Vrtića osigurat će se od strane Osnivača i vlasnika Vrtića, Grada Đakova i najvećim dijelom od uplate roditelja.

11. Zaključak

Osamnaestogodišnje iskustvo odgojno-obrazovnog rada po Montessori metodi i njegovo propitivanje prema kriterijima koje donosi Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje [10] utvrdilo je odgojitelje i stručne suradnike Dječjeg vrtića *Sunčev sjaj – Nazaret* u polazištima i ciljevima definiranim u ovom *Programu*. *Program* polazi od djetetovih potreba i interesa i osigurava mu cjelovit razvoj. Nositelji *Programa* svoju odgojnu ulogu shvaćaju kao *pomoć životu* unaprijed mu pripremajući potrebne uvjete za razvitak. [58]

Dijete koje se odgaja i obrazuje u okruženju pripravljenom prema ovom *Programu* uči otkrivati svoja skrivena bogatstva, osnažuje svoju osobnost i moralni integritet i razvija one kompetencije koje će mu omogućiti ne samo uključivanje u društvo nego ga i učiniti aktivnim čimbenikom njegove obnove u duhu kršćanskih vrijednosti.

Time se odgojna djelatnost Milosrdnih sestara svetoga Križa u Vrtiću smješta u onu perspektivu u kojoj Maria Montessori *dijete* promatra kao *duhovnog tvorca nas odraslih* ili kao *otca čovjeka*. [8]

12. Prilog

12.1. Diplome odgojiteljica i stručnih suradnika

Ovom *Programu* prilažu se preslike:

- diploma o stečenoj stručnoj spremi šestog (VI/1) stupnja – Odgojitelj predškolske djece (Marija Šajbl s. Helena, s. Jelica Đuzel, Kata Topić s. Ivana, Katica Leović s. Domagoja, Marija Klasan, Klementina Krpeljević (Šuljug), Kristina Trbara (Garić), Zdenka Balabanić, Rozalija Đambić, Stanislava Marušić, Božica Sajler)
- diplome o stečenoj stručnoj spremi sedmog (VII/1) stupnja – prof. pedagog (Đurđica Lacković s. Rahela)
- diplome o stečenoj stručnoj spremi sedmog (VII/1) stupnja – prof. defektolog (s. Dragica Ivkić)
- diploma o stečenoj specijalizaciji AMI montessori odgojitelja (s. Dragica Ivkić, Kata Topić s. Ivana, Đurđica Lacković s. Rahela)
- diploma o stečenoj specijalizaciji Montessori odgojitelja za djecu od 3 do polaska u školu u stručno-razvojnem centru Montessori dječjeg vrtića *Srčeko* (Klementina Krpeljević (Šuljug)

- diploma o stečenoj specijalizaciji Montessori odgojitelja za djecu od 0 do 3 godine u stručno-razvojnom centru Montessori dječjeg vrtića *Vrbik* (Stanislava Marušić, Zdenka Balabanić)
- diploma o stečenoj specijalizaciji Montessori odgojitelja pri Hrvatskom Montessori društvom 2002. (Rozalija Đambić, Marija Klasan, Zdenka Balabanić)
- diploma o stečenoj specijalizaciji u katehezi glede djece do šeste godine života i djece od šeste do trinaeste godine života, prema Montessori odgojnim načelima - Specijalizirani kateheta (s. Jelica Đuzel i Katica Leović s. Domagoja)
- potvrđnica ili diploma odgojitelja u vjeri *Kateheze Dobroga Pastira* (Marija Šajbl s. Helena, Kata Topić s. Ivana, Marija Klasan, Klementina Krpeljević (Šuljug), Kristina Trbara (Garić), Zdenka Balabanić, Rozalija Đambić, Stanislava Marušić)
- odluke o napredovanju u zvanje odgojitelja mentora (s. Jelica Đuzel)
- mandata dijecezanskoga biskupa (s. Jelica Đuzel, Katica Leović s. Domagoja, Đurđica Lacković s. Rahela)

12.2. Popis stručne literature

Na hrvatskom jeziku:

- [1] Britton, L., *Montessori učenje kroz igru: za djecu 2 do 6 godina*, priručnik za roditelje, Hena Com, Zagreb, 2000.
- [2] Greenspan, S.I., Wieder, S., *Dijete s posebnim potrebama. Poticanje intelektualnog i emocionalnog razvoja*, Ostvarenje, Zagreb, 2003.
- [3] Ivon, H., Krolo, L., Mendeš B., (ur.), *Pedagogija Marije Montessori – poticaj za razvoj pedagoškog pluralizma*, DV Montessori dječja kuća, Split, 2011.
- [4] Lawrence, L., *Montessori; čitanje i pisanje za djecu od 3 do 7 godina*, priručnik za roditelje i odgojitelje, Hena Com, Zagreb, 2003.
- [5] Majesec Vrbanić V., *Slušamo, pjevamo, plešemo, sviramo. Poticanje glazbom*, Udruga za promicanje različitosti, umjetničkog izražavanja, kreativnosti i edukacije djece i mladeži Ruke, Zagreb
- [6] Miljak, A., *Življenje djece u vrtiću. Novi pristupi u shvaćanju, istraživanju i organiziranju odgojno-obrazovnog procesa u dječjim vrtićima*, SM naklada d.o.o., Zagreb, 2009.
- [7] Montessori, M., *Od djetinjstva do adolescencije*, DN Centar, Beograd, 2007.
- [8] Montessori, M., *Upijajući um*, DN Centar, Beograd, 2003.

- [9] Montessori, M., *Dijete; Tajna djetinjstva*, Akademija za razvojnu rehabilitaciju, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2003.
- [10] Montessori, M., *Otkriće deteta*, Catholic Relief Services, Beograd, 2000.
- [11] Nenadić, S., *Odgoj u jaslicama*, priručnik za odgojitelje i stručne suradnike, Potjeh, Imotski, 2002.
- [12] Philipps, S., *Montessori priprema za život: odgoj neovisnosti i odgovornosti*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 1999.
- [] Pitamic, M., *Montessori igre i aktivnosti za bebe i djecu u ranoj dobi*, Mozaik Knjiga, Zagreb, 2013.
- [13] Prekop, J., *Potraga za blagom u našoj djeci. Knjiga otkrića za radoznale roditelje i odgojitelje*, Harfa, Split, 2007.
- [14] Seitz, M., Hallwachs, U., *Montessori ili Waldorf*, Educa, 1997.
- [15] Slunjski, E., *Kurikulum ranog odgoja. Istraživanje i konstrukcija*, Školska knjiga, Zagreb, 2011.
- [16] Stein-Ehrlich, V., *Metoda Montessori u školi*, Minerva, Zagreb 1934.

Na talijanskom jeziku:

- [17] Cavalletti, S., *Il potenziale religioso del bambino da 3 a 6 anni, descrizione di un'esperienza con bambini da 3 a 6 anni*, Citta' nuova, Roma, 2000.
- [18] De Giorgi, F. (a cura di), *Montessori. Dio e il bambino e altri scritti inediti*, La scuola, Brescia, 2013.
- [19] Feratti, A.M. (a cura di), *Un aiuto alla vita. Nido Montessori a Casa dei Bambini a Chiaravalle*, Opera Nazionale Montessori, Ancona, 2000.
- [20] Giovetti, P., *Maria Montessori. Una biografia*, Mediterranee, Roma, 2009.
- [21] Honegger Fresco, G. (a cura di), *Montessori: perché no? Una pedagogia per la crescita*, Franco Angeli, Milano, 2000.
- [22] Leccese Pinna, M.L. (a cura di), *Maria Montessori. Educazione alla libertà*, Editori Laterza, Roma-Bari, 1999.
- [23] Malloy, T., *Montessori e il vostro bambino*, un manuale per i genitori, Opera Nazionale Montessori, Roma, 1999.
- [24] Montessori, M., *La mente del bambino*, Garzanti, Milano, 1999.
- [25] Montessori, M., *Dall'infanzia all'adolescenza*, Garzanti, Milano, 1999.
- [26] Montessori, M., *La formazione dell'uomo*, Garzanti, Milano 1993.
- [27] Montessori, M., *Il segreto dell'infanzia*, Garzanti, Milano 1992.
- [28] Montessori, M., *Come educare il potenziale umano*, Garzanti, Milano 1992.

- [29] Montessori, M., *L'autoeducazione*, Garzanti, Milano 1992.
- [30] Montessori, M., *La scoperta del bambino*, Garzanti, Milano, 1991.
- [31] Montessori, M., *Il bambino in famiglia*, Garzanti, Milano, 1991.
- [32] Montessori, M., *Educazione per un mondo nuovo*, Garzanti, Milano, 1991.
- [33] Montessori, M., *Educazione e pace*, Garzanti, Milano, 1951.
- [34] Piazza, V., *Maria Montessori. La via italiana all'handicap*, Erikson, Trento, 1998.
- [35] Pignatari, M. (a cura di), *Maria Montessori, oggi*, Giunti – Bemporad Marzocco, Firenze, 1970.
- [36] Scocchera, A. (a cura di), *Maria Montessori. Il metodo del bambino e la formazione dell'uomo; Scritti e documenti inediti e rari*, Opera Nazionale Montessori, Roma, 2002.
- [37] Scocchera, A. (a cura di), *Introduzione a Mario M. Montessori*, Opera Nazionale Montessori, Roma, 1998.
- [38] Scocchera, A., *Maria Montessori. Una storia per il nostro tempo*, Opera Nazionale Montessori, Roma, 1997.
- [39] Schwegman, M., *Maria Montessori*, Il Mulino, Bologna, 1999.

Na njemačkom jeziku:

- [40] Biebricher, H., Speichert, H., *Montessori für Eltern. Die Materialien, die Methode für Kinder von 2 bis 6*, Rowohlt, Hamburg, 1999.
- [41] Fuchs, B., *Maria Montessori. Ein pädagogisches Porträt*, Beltz UTB, Basel, 2003.
- [42] Heiland, H., *Maria Montessori*, Rowohlt, 1991.
- [43] Helming, H. *Montessori-Pädagogik*, Herder, Freiburg, 1996.
- [44] Holtstiege, H., *Das Menschenbild bei Maria Montessori*, Herder, Freiburg, 1999.
- [45] Holtstiege, H., *Erzieher in der Montessori-Pädagogik. Bedeutung – Aufgaben - Probleme*, Herder, Freiburg, 1991.
- [46] Montessori, M., *Zehn Grundsätze des Erziehens*, Herder, Freiburg, 2006.
- [47] Montessori, M., *Kosmische Erziehung*, Herder, Freiburg, 1996.
- [48] Montessori, M., *Schule des Kindes*, Herder, Freiburg, 1996.
- [49] Montessori, M., *Kinder lernen schöpferisch*, Herder, Freiburg, 1997.
- [50] Montessori, M., *Das kreative Kind*, Herder, Freiburg, 1994.
- [51] Montessori, M., *Die Entdeckung des Kindes*, Herder, Freiburg, 1994.
- [52] Montessori, M., *Kinder sind anders*, dtv/Klett-Cotta, München, 1994.
- [53] Montessori, M., *Dem Leben helfen*, Herder, Freiburg, 1992.
- [54] Steenberg, U., *Warum?! Kinder suchen nach dem Sinn, Religiöse Erziehung: der Montessori-Weg*, Steenberg, Ulm, 2010.

[55] Steenberg, U., *Montessori-Pädagogik im Kindergarten*, Harder, Freiburg, 2008.

Dokumenti:

[56] Drugi vatikanski koncil, Deklaracija o kršćanskom odgoju "Gravissimum educationis", KS, Zagreb, 1972.

[57] Državni pedagoški standard predškolskoga odgoja i naobrazbe (NN 63/08 i 90/10)

[58] Karakteristike Kateheze Dobroga Pastira, Internacionalni konzilij, Rim, 1997.

[59] Konvencija o pravima djeteta, (2001), Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži

[60] Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2014.

[61] Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Priručnik za samovrednovanje ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, Zagreb, 2012.

[62] Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, 2014.

[63] Pravilnik o obrascima i sadržaju pedagoške dokumentacije i evidencije o djeci u dječjem vrtiću (NN 83/01)

[64] Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece (1991), Zavod za školstvo

[65] Program zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane djece u dječjim vrtićima (NN 105/02, 55/06, 121/07)

[66] Program zaštitno-sigurnosnih i preventivnih mjera, 2007.

[67] Upute za pisanje Programa za rad s djecom predškolske dobi, www.azzo.hr, 2010., 17. prosinca 2015.

[68] Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi (Narodne novine, 10/97, 107/07 i 94/13)

Klasa: 601-02/15-01/42

UR. BROJ: 2121-33-01-15-01

Đakovo, 21.12.2015.

Marija Šajbl, s. Helena,
Ravnateljica DV „Sunčev sjaj
- Nazaret